

III МІЖНАРОДНА НАУКОВА ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЯ
**ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ АГРАРНОЇ НАУКИ: ТЕОРІЯ І
ПРАКТИКА**

III INTERNATIONAL SCIENTIFIC INTERNET CONFERENCE
**TRENDS AND CHALLENGES OF MODERN AGRICULTURAL
SCIENCE: THEORY AND PRACTICE**

м. Київ, 2021

УДК 635.52:631.527

ЗБАГАЧЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО СОРТИМЕНТУ САЛАТУ ПОСІВНОГО СТЕБЛОВОГО РІЗНОВИДУ

Позняк О.В., Касян О.І., Чабан Л.В.

E-mail: olp18@meta.ua

Дослідна станція «Маяк» Інституту овочівництва і баштанництва НААН

Постановка проблеми. Сучасне розуміння раціонального та правильного харчування передбачає освоєння і використання широкого асортименту овочевої продукції. Це дозволяє урізноманітнити харчування, подовжити період споживання вітамінної продукції. Вирішити цю проблему можливо удосконаливши структуру вирощування і споживання овочів за рахунок введення в культуру нових цінних видів овочевих рослин, створення сортів малопоширених видів рослин для різних зон вирощування з метою розширення ареалу їх розповсюдження і освоєння у виробництво.

До цінних овочевих рослин належить салат посівний (*Lactuca sativa* L.) - однорічна рослина родини Айстрових (Складноцвітих) (Asteraceae, Compositae). В овочівництві салат посівний використовується в якості зеленої овочевої культури. Йому притаманні господарсько-цінні ознаки: скоростиглість, відносна холодостійкість, висока урожайність. Особлива цінність салату в тому, що його можна споживати в свіжому вигляді, отже в повній мірі використовувати вітаміни, ферменти, органічні кислоти і мінеральні речовини, які містяться в ньому. Салат добре засвоюється організмом людини і сприяє кращому перетравленню м'яса, риби та інших продуктів харчування.

В продуктивних органах салату - листках, головках містяться вітаміни С, каротин, В₁, В₂, В₆, Е, К, РР, фолієва кислота та інші. Наявний в рослині вітамін Р (цитрин) попереджує крихкість кровоносних судин. Салат багатий мінеральними речовинами, в ньому міститься більше 50 хімічних елементів (від 7 до 19% сухої маси) – це один з найвищих показників серед овочевих рослин.

Салат благотворно діє на водний баланс людського організму і буферні властивості крові. Це пов'язано з особливим співвідношенням солей калію і натрію. Головна цінність салату в тому, що він містить необхідні для людського організму вуглеводи і органічні кислоти. В молочному соку салату є глікозид лактуцин, який заспокійливо діє на нервову систему, покращує сон, знижує кров'яний тиск, поліпшує травлення. Споживання салату сприяє утворенню антисклеротичної речовини – холіну, стимулює виведення із організму холестерину, що попереджає розвиток атеросклерозу.

За класифікацією, приведеною у відповідність до вимог Міжнародного Союзу з охорони нових сортів рослин, розробленою з використанням документу УПОВ TG/13/10 (2006), в Україні салат посівний (*Lactuca sativa* L.) представлений 6 різновидами: маслянистоголовчастий, хрумкоголовчастий, салат-ромен (римський салат), «грас» (латинський салат), зрізний салат (салат прискореного зрізу, листовий) та стебловий салат. Недостатньою кількістю або взагалі відсутністю до недавнього часу вітчизняних сортів окремих

різновидів обумовлена необхідність активізації досліджень з їх створення, зокрема стеблового.

Різновид салату «стебловий» (*var. angustana* Jrish) за умов короткого дня формує м'ясисте стебло нижче розетки, листки тверді з чітко вираженою центральною жилкою. У їжу споживають стебло і/або листки. Перший в Україні сорт Погонич (оригіатор - Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАНУ) зареєстрований в Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні, у 2009 р. Цей сорт був донедавна єдиним у реєстрі.

Результати досліджень. Для розширення сортименту цього різновиду на Дослідній станції «Маяк» Інституту овочівництва і баштанництва НААН проведена селекційна робота, результатом якої є створення другого вітчизняного сорту - Лелека. Після проведення науково-технічної експертизи новий сорт у 2020 році унесений до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні.

Сорт салату посівного стеблового Лелека характеризується урожайністю зеленої маси 35,6 т/га, масою однієї розетки листків 450 г; урожайністю товарних стебел 15,5 т/га, масою одного товарного стебла 152 г; довжиною і шириною товарного стебла - 34 см та 4 см відповідно, довжиною листкової пластинки 32 см і її шириною 11 см. Біохімічний склад зеленої маси нового сорту: вміст сухої речовини 9,97%, загального цукру 2,40%, аскорбінової кислоти 27,02 мг/100 г.

Морфолого-ідентифікаційні ознаки нового сорту. Насінина: забарвлення біле. Антоціанове забарвлення сіянця відсутнє. Розмір повністю сформованих сім'ядолей середній, форма сім'ядолей еліптична. Положення листків на стадії 10-12 листків обвисле, у фазі технічної стиглості горизонтальне. Листкова пластинка нерозсічена, середньої товщини, вузькоеліптичної форми. Форма верхівки листка гостра. Забарвлення зовнішніх листків жовтувате, за інтенсивністю помірне, без проявів антоціану. Глянсуватість з верхнього боку поверхні листка слабка. Пухирчатість листкової пластинки помірна, за розміром пухирці середні. Ступінь хвилястості краю листка слабкий. У верхівковій частині листкової пластинки розсіченість відсутня. Жилкування листкової пластинки невіялоподібне. Пазушне гілкування відсутнє. Фасціація рослини під час цвітіння відсутня.

Висновки. На Дослідній станції «Маяк» Інституту овочівництва і баштанництва НААН поводитьсся масштабна селекційна робота зі створення новітнього конкурентоспроможного сортименту салату посівного, зокрема малопоширеного різновиду «стебловий». У результаті проведених досліджень створений сорт Лелека (зареєстрований в Державному реєстрі сортів рослин, придатних для поширення в Україні, у 2020 р.).

Сфери освоєння нового сорту: сільськогосподарські підприємства різних форм власності та господарювання, що займаються вирощуванням та збутом овочевої продукції, селекційні науково-дослідні установи та приватний сектор.